

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

ХНПУ імені Г. С. Сковороди

від 06.01.2026 протокол № 1

Володимир БОРИСОВ

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти,
які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової
середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти
ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ
ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

Розробники: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; КОВАЛЕНКО Вікторія, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди. СІНОПАЛЬНИКОВА Наталія, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Напрямок підвищення кваліфікації: Особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти. Наказ МОН України від 12.10.2022 № 904

Термін дії програми: з 06.01.2026 до 31.12.2030 року.

Рецензенти: КУЗАВА Ірина, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Волинського національного педагогічного університету імені Лесі Українки; ВИШНЕВА Ірина, директор комунального закладу «Харківський інклюзивно-ресурсний центру №1 Харківської міської ради»

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми Сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується поглибленням інклюзивного підходу як провідного напрямку державної освітньої політики, що передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей незалежно від особливостей їхнього психофізичного розвитку. Реалізація інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти потребує від учителів, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти не лише оновлення професійних знань, а й сформованості спеціальних психолого-педагогічних компетентностей, необхідних для організації ефективного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими потребами психофізичного розвитку.

Актуальність розроблення та впровадження цієї програми підвищення кваліфікації зумовлена сучасними соціально-економічними й політичними викликами, процесами глобалізації та цифровізації, реформуванням системи освіти, упровадженням ідей децентралізації та зростанням ролі міждисциплінарної взаємодії фахівців. Особливої значущості набуває підготовка вчителів закладів загальної середньої освіти, які здійснюють освітній процес у другому циклі базової середньої освіти до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, що передбачає індивідуалізацію навчання, командну взаємодію з фахівцями психолого-педагогічного супроводу, активне використання цифрових і дистанційних освітніх технологій, а також дотримання принципів безпечного, доступного й підтримувального освітнього простору.

Програма є актуальною в контексті впровадження Державного стандарту базової середньої освіти та реалізації державної політики реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», оскільки орієнтована на підвищення готовності вчителів закладів загальної середньої освіти, які здійснюють освітній процес у другому циклі базової середньої освіти до професійної діяльності з урахуванням різноманітності освітніх потреб учнів. Вона спрямована на поглиблення знань педагогів щодо особливостей психофізичного розвитку дітей, формування навичок педагогічної діагностики, планування й реалізації індивідуальних програм розвитку, застосування ефективних корекційно-розвиткових і підтримувальних стратегій у межах освітнього процесу.

Програму підвищення кваліфікації розроблено відповідно до чинного законодавства України у сфері освіти, зокрема законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України щодо ліцензування освітньої діяльності та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», а також професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Програма враховує європейський вектор розвитку

освіти України, сучасні вітчизняні й зарубіжні наукові напрацювання, кращі практики освітньої інклюзії та професійного розвитку педагогів.

Отже, програма підвищення кваліфікації «Педагогічна підтримка учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної форми навчання» є актуальною та своєчасною, оскільки забезпечує цілісний розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників, необхідних для ефективної реалізації інклюзивного навчання в сучасних умовах функціонування закладів загальної середньої освіти.

Цільова група: вчителі закладів загальної середньої освіти, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти, працюють в класах з інклюзивним навчанням дітей з особливими освітніми потребами, зумовлених порушеннями психофізичного розвитку (рівень базової середньої освіти).

Обсяг (тривалість): 60 годин (2 кредити ЄКТС).

Особливості реалізації програми: полягають у поєднанні теоретичної підготовки з практично орієнтованим навчанням, що забезпечує безпосереднє застосування набутих компетентностей у професійній діяльності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які забезпечують освітній процес у другому циклі базової середньої освіти. Зміст програми реалізується з опорою на матеріально-технічні ресурси навчально-наукової лабораторії спеціальної та інклюзивної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, оснащеної спеціальним обладнанням і дидактичними засобами корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Навчання передбачає опрацювання теоретичних положень теорії дидактики (загальної та спеціальної) у взаємозв'язку з аналізом практичних кейсів, виконанням прикладних вправ, моделюванням професійних ситуацій і відпрацюванням алгоритмів педагогічного супроводу з використанням сучасних спеціальних засобів навчання, розвитку й підтримки. Такий підхід дає змогу слухачам не лише засвоїти змістові аспекти програми, а й сформувані вміння добирати, адаптувати та доцільно застосовувати корекційно-розвиткові інструменти відповідно до індивідуальних освітніх потреб учнів.

Програма має модульну структуру, що дозволяє опановувати її як комплексно, так і вибірково, з урахуванням професійних потреб учасників та пріоритетів розвитку закладів загальної середньої освіти. Реалізація програми враховує різноманітність освітніх контекстів, профіль навчання та умови функціонування класів з інклюзивним навчанням, що забезпечує адаптацію педагогічних і організаційних рішень до реальних умов освітнього процесу.

Важливою особливістю є створення умов для професійного спілкування, міждисциплінарної взаємодії та обміну кращими практиками між педагогічними працівниками з різних регіонів, що сприяє осмисленню й поширенню ефективного досвіду організації інклюзивного навчання. У сукупності це забезпечує практичну спрямованість програми, її ресурсну обґрунтованість і відповідність сучасним вимогам розвитку інклюзивного навчання, а також підвищує готовність вчителів закладів загальної середньої

освіти, які забезпечують освітній процес у другому циклі базової середньої освіти до ефективної педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами в умовах закладів загальної середньої освіти.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна (онлайн) із використанням технологій відеоконференцій та інтерактивних платформ; за можливості й безпечних умов – очна або змішана форма.

Мета підвищення кваліфікації: розвиток і вдосконалення професійних компетентностей вчителів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують освітній процес у другому циклі базової середньої освіти до виконання трудових функцій: інклюзивної, організаційної, оціночно-аналітичної та рефлексивної, необхідних для ефективної організації освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання, педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами, планування та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій і забезпечення якості освіти відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти та принципів Нової української школи.

Завдання підвищення кваліфікації:

– удосконалити готовність вчителів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують освітній процес у другому циклі базової середньої освіти до реалізації інклюзивного навчання шляхом формування здатності створювати та підтримувати інклюзивне освітнє середовище з урахуванням освітніх потреб учнів з порушеннями психофізичного розвитку;

– сформуванню вміння організувати освітній процес в умовах інклюзивного навчання, планувати педагогічну діяльність і здійснювати ефективну командну взаємодію в межах психолого-педагогічного супроводу;

– розвинути здатність здійснювати оціночно-аналітичну діяльність, зокрема педагогічну діагностику, моніторинг і аналіз навчальних досягнень та динаміки розвитку учнів з урахуванням індивідуальних освітніх траєкторій;

– сформуванню вміння планувати та реалізовувати індивідуальні освітні траєкторії (індивідуальні програми розвитку) й добирати ефективні педагогічні та підтримувальні стратегії;

– розвинути рефлексивну здатність до аналізу власної професійної діяльності та планування подальшого професійного розвитку в умовах інклюзивного навчання.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- Компетентності
- Б 1. Психологічна компетентність
 - Б 1.1. Здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан;
 - Б 3. Компетентність педагогічного партнерства.
 - Б 3.3. Здатність працювати в команді із залученими фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.
 - В 1. Інклюзивна компетентність.
 - Г 1. Прогностична компетентність.

Г 2. Організаційна компетентність.

Г 3. Оціночно-аналітична компетентність.

Д 1. Здатність до навчання впродовж життя.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Після завершення навчання слухачі **знають**:

- індивідуально-психологічні та індивідуально-типологічні особливості учнів з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями психофізичного розвитку;
- нормативно-правові засади організації інклюзивного навчання та педагогічної підтримки учнів у закладах загальної середньої освіти;
- основні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти.

Слухачі розуміють:

- вплив індивідуальних освітніх потреб, можливостей і потенціалу учнів на організацію освітнього процесу;
- сутність і логіку педагогічної підтримки, формувального оцінювання та індивідуальних освітніх траєкторій;
- роль командної взаємодії в системі психолого-педагогічного супроводу учнів.

Слухачі здатні застосовувати:

- діяльнісний, компетентнісний та особистісно орієнтований підходи в освітньому процесі;
- адаптації й модифікації змісту, методів і форм навчання відповідно до індивідуальних освітніх потреб учнів;
- стратегії педагогічної підтримки в межах реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

Слухачі аналізують:

- освітні ситуації в умовах інклюзивного навчання та визначають педагогічно доцільні способи підтримки учнів;
- результати навчання й розвитку учнів з урахуванням індивідуальних освітніх потреб;
- ефективність організації освітнього процесу, застосованих методів навчання та оцінювання.

Слухачі оцінюють:

- якість організації інклюзивного освітнього середовища та відповідність педагогічних рішень вимогам Державного стандарту базової середньої освіти;
- результативність педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами;
- власну професійну діяльність у контексті виконання інклюзивної, організаційної та оціночно-аналітичної трудових функцій.

Слухачі здатні проектувати та вдосконалювати:

- елементи індивідуальних програм розвитку;

- педагогічні стратегії підтримки учнів з особливими освітніми потребами;
- власні моделі професійної діяльності на основі рефлексії та самооцінювання з метою забезпечення якості освіти в умовах інклюзивного навчання.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: ґрунтується на компетентнісному підході та передбачає комплексну оцінку здатності слухачів застосовувати здобуті знання й уміння у практичній професійній діяльності, зокрема під час організації інклюзивного навчання, педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами, планування та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій, здійснення педагогічної діагностики й формувального оцінювання.

Оцінювання здійснюється на основі поточного та підсумкового контролю, що включає аналіз виконання практичних завдань, розв'язання професійно орієнтованих кейсів, розроблення елементів індивідуальних програм розвитку, участь у командній роботі, а також виконання рефлексивних завдань. Такий підхід забезпечує оцінювання не лише теоретичної обізнаності, а й здатності ухвалювати обґрунтовані педагогічні рішення, ефективно взаємодіяти з учасниками психолого-педагогічного супроводу та здійснювати самооцінювання власної професійної діяльності.

Критерії оцінювання відображають рівень сформованості психологічної, інклюзивної, організаційної, оціночно-аналітичної компетентностей та компетентності педагогічного партнерства. Оцінюється здатність слухачів створювати та підтримувати інклюзивне освітнє середовище з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів; планувати й організовувати освітній процес та забезпечувати ефективну взаємодію в команді психолого-педагогічного супроводу; здійснювати педагогічну діагностику, моніторинг і аналіз навчальних досягнень та динаміки розвитку учнів, застосовувати формувальне оцінювання; проектувати та реалізовувати індивідуальні освітні траєкторії; здійснювати рефлексивний аналіз власної професійної діяльності й визначати напрями подальшого професійного розвитку. Важливим критерієм є також практична спрямованість результатів навчання, що виявляється у здатності слухачів ухвалювати педагогічно обґрунтовані рішення та переносити набуті знання й уміння в реальні умови освітньої практики.

Підсумкове оцінювання здійснюється у формі тестування, спрямованого на перевірку здатності слухачів інтегрувати набуті знання й уміння та застосовувати їх у практичній діяльності. Підсумкові завдання орієнтовані на вдосконалення педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами, організації інклюзивного навчання, здійснення оціночно-аналітичної діяльності та рефлексивного аналізу власної професійної практики.

Рівні досягнення результатів навчання визначаються за такими показниками:

– зараховано – слухач продемонстрував досягнення основних очікуваних результатів навчання, підтвердив сформованість професійних компетентностей, передбачених програмою підвищення кваліфікації;

– не зараховано – результати навчання не підтверджено; слухач має право повторно виконати тестові завдання та/або повторно подати скоригований підсумковий мініпроект у визначений суб'єктом підвищення кваліфікації термін.

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Вартість: 1100 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено поєднання теоретичної підготовки з практично орієнтованим опрацюванням змісту, що забезпечує формування та вдосконалення професійних компетентностей вчителів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти у сфері організації інклюзивного навчання та педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти. Зміст Програми спрямований на осмислення нормативно-правових і концептуальних засад інклюзивного навчання, а також на формування здатності застосовувати сучасні підходи, методи й стратегії педагогічної діяльності в класі з інклюзивним навчанням.

Особливістю освітньої діяльності є практична спрямованість навчання, орієнтація на аналіз реальних освітніх ситуацій, розв'язання професійних кейсів, моделювання педагогічних рішень, що відповідають індивідуальним освітнім потребам учнів з особливими освітніми потребами. У процесі навчання забезпечується інтеграція діяльнісного, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів, розвиток організаційної та оціночно-аналітичної складових професійної діяльності вчителя.

Самостійна робота передбачає опрацювання нормативно-правових документів у сфері загальної середньої та інклюзивної освіти, аналіз положень Державного стандарту базової середньої освіти, виконання аналітичних і рефлексивних завдань, підготовку матеріалів щодо адаптації й модифікації освітнього процесу, проектування елементів індивідуальних освітніх траєкторій та індивідуальних програм розвитку учнів з особливими освітніми потребами.

Підсумкові заходи передбачають узагальнення та систематизацію набутих знань і сформованих умінь, оцінювання рівня досягнення очікуваних результатів навчання, а також перевірку готовності слухачів до виконання таких трудових функцій у професійній діяльності, як: партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу, участь в організації безпечного та здорового

освітнього середовища, провадження освітнього середовища, безперервний професійний розвиток.

Зміст Програми складається з двох модулів та восьми взаємопов'язаних тем.

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 30 питань, що охоплюють основні положення нормативно-правового забезпечення, концептуальні засади інклюзивного навчання та практичні аспекти організації освітнього процесу й педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, – 100 балів. Прохідний бал – 60 балів. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 60 годин, з них: 18 годин – лекційні заняття, 30 годин – практична робота, 10 годин – самостійна робота, 2 години – підсумкове тестування.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ)					
Тема 1.1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» в контексті інклюзивного навчання	2	2	2	–	6
Тема 1.2. Державний стандарт базової середньої освіти та особливості його реалізації щодо навчання учнів з особливими	2	2	2	–	6

освітніми потребами					
Тема 1.3. Типові освітні програми та освітні програми закладу загальної середньої освіти (в умовах інклюзивного навчання)	2	2	2	–	6
Разом за модулем 1	6	6	6	–	18
МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ)					
Тема 2.1. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з ООП, зумовленими порушеннями слуху	2	4	–	–	6
Тема 2.2. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з ООП, зумовленими функціональними (зоровими) освітніми труднощами	2	4	–	–	6
Тема 2.3. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з ООП, зумовленими мовленнєвими освітніми труднощами	2	4	–	–	6
Тема 2.4. Організація	2	4	–	–	6

освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з ООП, зумовленими інтелектуальними освітніми труднощами					
Тема 2.5. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з ООП, зумовленими розладами аутистичного спектра	2	4	2	–	8
Тема 2.6. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з ООП, зумовленими порушеннями опорно-рухового апарату	2	4	2	–	8
Разом за модулем 2	12	24	4	–	40
Підсумкові заходи (тестування, узагальнення результатів)	–	–	–	2	–
Усього	18	30	10	2	60

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ)

Тема 1.1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» в контексті інклюзивного навчання

Короткий опис змісту теми: цінності та принципи Нової української школи; компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи в інклюзивному навчанні; урахування індивідуальних освітніх потреб, можливостей і потенціалу учнів; педагогічна підтримка як складова освітнього процесу; роль учителя в реалізації ідей НУШ в класі з інклюзивним навчанням.

Тема 1.2. Державний стандарт базової середньої освіти та особливості його реалізації щодо навчання учнів з особливими освітніми потребами

Короткий опис змісту теми: структура та вимоги Державного стандарту базової середньої освіти; очікувані результати навчання і їх адаптація та модифікація для учнів з ООП; підходи до оцінювання навчальних досягнень; формувальне оцінювання в умовах інклюзивного навчання; забезпечення якості освіти відповідно до стандарту.

Тема 1.3. Типові освітні програми та освітні програми закладу загальної середньої освіти (в умовах інклюзивного навчання)

Короткий опис змісту теми: типові освітні програми як нормативна основа освітнього процесу; проектування індивідуальних програм розвитку дітей з ООП з урахуванням типової освітньої програми ЗЗСО та освітньої програми закладу освіти; індивідуальна освітня траєкторія учня; узгодження змісту програм з освітніми потребами учнів з ООП; академічна свобода вчителя в класі з інклюзивним навчанням.

МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ)

Тема 2.1. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями слуху

Короткий опис змісту теми: психолого-педагогічні та індивідуально-типологічні особливості учнів з порушеннями слуху; вплив слухових освітніх труднощів на організацію освітнього процесу в класі з інклюзивним

навчанням; сучасні підходи до організації інклюзивного навчання (діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований); адаптація та модифікація змісту, методів і форм навчання; особливості оцінювання результатів навчання учнів відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти; формувальне оцінювання та аналіз динаміки розвитку; планування та реалізація індивідуальної освітньої траєкторії й індивідуальної програми розвитку; педагогічна взаємодія та командна робота в системі психолого-педагогічного супроводу.

Тема 2.2. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з особливими освітніми потребами, зумовленими функціональними (зоровими) освітніми труднощами

Короткий опис змісту теми: психолого-педагогічні особливості учнів із порушеннями зору; урахування індивідуальних освітніх потреб, можливостей і потенціалу учнів з порушеннями зору в класі з інклюзивним навчанням; сучасні підходи до організації інклюзивного навчання; адаптація освітнього середовища, навчальних матеріалів і методів навчання; оцінювання навчальних досягнень і формувальне оцінювання; аналіз результатів навчання та розвитку; проектування індивідуальної освітньої траєкторії та елементів індивідуальної програми розвитку; командна взаємодія в межах психолого-педагогічного супроводу.

Тема 2.3. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з особливими освітніми потребами, зумовленими мовленнєвими освітніми труднощами

Короткий опис змісту теми: індивідуально-психологічні та індивідуально-типологічні особливості учнів з мовленнєвими освітніми труднощами; вплив мовленнєвих порушень на навчальну діяльність у класі з інклюзивним навчанням; реалізація сучасних підходів до організації інклюзивного навчання; адаптація й модифікація змісту, методів і форм навчання; особливості оцінювання навчальних досягнень; аналіз результатів навчання та розвитку; планування індивідуальної освітньої траєкторії й індивідуальної програми розвитку; взаємодія вчителя з фахівцями команди психолого-педагогічного супроводу та батьками.

Тема 2.4. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з особливими освітніми потребами, зумовленими інтелектуальними освітніми труднощами

Короткий опис змісту теми: психолого-педагогічні особливості учнів з інтелектуальними освітніми труднощами; урахування рівня пізнавальних можливостей і потенціалу учнів; сучасні підходи до організації інклюзивного навчання; диференціація, індивідуалізація, адаптація та модифікація освітнього процесу; оцінювання навчальних досягнень відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти; формувальне оцінювання та аналіз динаміки розвитку; проектування індивідуальної освітньої траєкторії та

індивідуальної програми розвитку; командна робота в системі психолого-педагогічного супроводу.

Тема 2.5. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з особливими освітніми потребами, зумовленими розладами аутистичного спектра (соціоадаптаційними освітніми труднощами)

Короткий опис змісту теми: індивідуально-психологічні особливості учнів з розладами аутистичного спектра; вплив соціоадаптаційних труднощів на організацію навчання в класі з інклюзивним навчанням; сучасні підходи до організації інклюзивного навчання; адаптація освітнього середовища, методів і форм навчання; оцінювання результатів навчання та розвитку; формувальне оцінювання; планування індивідуальної освітньої траєкторії й індивідуальної програми розвитку; педагогічна взаємодія та міждисциплінарна командна робота в системі психолого-педагогічного супроводу.

Тема 2.6. Організація освітнього процесу та педагогічна підтримка учнів з ООП, зумовленими порушеннями опорно-рухового апарату

Короткий опис змісту теми: психолого-педагогічні та індивідуально-типологічні особливості учнів з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями опорно-рухового апарату; урахування впливу рухових обмежень на навчальну діяльність, темп роботи та організацію освітнього середовища в класі з інклюзивним навчанням. Сучасні підходи до організації інклюзивного навчання; диференціація, індивідуалізація, адаптація та модифікація змісту, методів і форм навчання. Оцінювання навчальних досягнень учнів відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти; формувальне оцінювання та аналіз динаміки розвитку з урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії. Проектування та реалізація індивідуальної освітньої траєкторії й індивідуальної програми розвитку; добір педагогічних стратегій підтримки. Командна робота в системі психолого-педагогічного супроводу, взаємодія з асистентом учителя, фахівцями та батьками; рефлексія та оцінювання власної професійної діяльності з метою забезпечення якості інклюзивного навчання.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Аналіз професійних ситуацій (кейсів).

Аналіз типових освітніх ситуацій, що виникають у класі з інклюзивним навчанням, зокрема щодо організації педагогічної підтримки учнів з різними категоріями особливих освітніх потреб. Визначення педагогічно доцільних способів дій учителя, аналіз можливих варіантів рішень з урахуванням індивідуальних освітніх потреб, вимог Державного стандарту базової середньої освіти та принципів Нової української школи.

2. Розв'язання педагогічних і ситуаційних задач.

Виконання завдань, спрямованих на ухвалення обґрунтованих педагогічних рішень у складних або конфліктних ситуаціях, що можуть

виникати під час організації інклюзивного навчання. Обговорення етичних аспектів педагогічної діяльності та відповідальності вчителя в межах психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП.

3. Робота з нормативно-правовими документами.

Аналіз чинних нормативно-правових актів у сфері загальної середньої та інклюзивної освіти, положень Державного стандарту базової середньої освіти, типових освітніх програм. Оцінювання відповідності організації освітнього процесу та педагогічної підтримки учнів з ООП вимогам законодавства.

4. Розробка методичних матеріалів.

Створення фрагментів планів уроків або занять для класу з інклюзивним навчанням з урахуванням адаптації та модифікації змісту навчання. Розробка дидактичних матеріалів, алгоритмів педагогічної підтримки, інструкцій щодо організації освітнього процесу для учнів з особливими освітніми потребами.

5. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії.

Виконання практичних завдань із проектування елементів індивідуальної освітньої траєкторії та індивідуальної програми розвитку учня з ООП. Обґрунтування педагогічних стратегій підтримки з урахуванням освітніх потреб, можливостей і потенціалу учнів.

6. Практичні тренінгові вправи.

Участь у рольових іграх і тренінгових вправах, спрямованих на моделювання педагогічних ситуацій у класі з інклюзивним навчанням. Робота в парах і малих групах з метою відпрацювання навичок командної взаємодії, комунікації та спільного ухвалення педагогічних рішень.

7. Проектна робота (мініпроекти).

Розробка та презентація індивідуальних або групових мініпроектів, спрямованих на вдосконалення організації освітнього процесу та педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами в конкретному закладі загальної середньої освіти.

8. Аналітично-рефлексивні завдання.

Заповнення рефлексивних анкет, виконання завдань із самооцінювання рівня сформованості професійних компетентностей, аналіз власної педагогічної діяльності в контексті виконання інклюзивної, організаційної та оціночно-аналітичної трудових функцій.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. Які суперечності можуть виникати між задекларованими цінностями НУШ і реальними умовами організації інклюзивного навчання в конкретному закладі освіти?

2. Як ідеї НУШ трансформують традиційну роль учителя в роботі з учнями з особливими освітніми потребами?

3. Які ризики формального впровадження інклюзивного підходу можливі в умовах реалізації Концепції НУШ?

4. Яким чином принципи НУШ можуть впливати на професійну ідентичність учителя, що працює в класі з інклюзивним навчанням?

5. Які потенційні труднощі виникають у педагогів під час узгодження вимог Державного стандарту з індивідуальними освітніми потребами учнів з ООП?
6. У яких випадках адаптація або модифікація результатів навчання може призводити до зниження освітніх очікувань і як цього уникнути?
7. Як забезпечити баланс між стандартизацією результатів освіти та індивідуалізацією навчання?
8. Які механізми внутрішньої системи забезпечення якості освіти можуть підтримати реалізацію стандарту в умовах інклюзивного навчання?
9. Які обмеження типової освітньої програми можуть ускладнювати реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій учнів з ООП?
10. У чому полягають ризики надмірної уніфікації освітніх програм у контексті інклюзивного навчання?
11. Як узгодити академічну свободу вчителя з колегіальними рішеннями педагогічної ради щодо організації інклюзивного навчання?
12. Які управлінські рішення на рівні закладу освіти сприяють гнучкому використанню освітніх програм для підтримки учнів з ООП?
13. Які педагогічні стратегії можуть бути ефективними у випадках, коли типові рекомендації щодо роботи з учнями з РАС не дають очікуваного результату?
14. Як запобігти стигматизації учнів з розладами аутистичного спектра в класі з інклюзивним навчанням?
15. Які етичні дилеми можуть виникати під час організації педагогічної підтримки учнів з РАС і як їх розв'язувати?
16. Як оцінити реальний освітній прогрес учня з РАС у ситуації нерівномірного розвитку окремих сфер?
17. Яким чином професійне вигорання вчителя може впливати на якість педагогічної підтримки учнів з РАС?
18. Які бар'єри (фізичні, організаційні, психологічні) можуть залишатися непомітними для вчителя, але суттєво впливати на участь учнів з порушеннями ОРА в освітньому процесі?
19. Як уникнути надмірної опіки та водночас забезпечити ефективну педагогічну підтримку учнів з порушеннями опорно-рухового апарату?
20. Які управлінські та педагогічні рішення можуть компенсувати обмеженість матеріально-технічних ресурсів закладу освіти?
21. Як забезпечити рівноправну участь учнів з порушеннями ОРА в групових і проектних формах навчальної діяльності?
22. Яким чином рефлексія власної педагогічної практики може сприяти підвищенню якості освітнього процесу для учнів із порушеннями опорно-рухового апарату?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 03.01.2026).
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 03.01.2026).
3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.01.2026).
4. Професійний стандарт: «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (затверджений наказом МОН від 29.08.2024 № 1225). URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 03.01.2026).
5. Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти. Наказ МОН України від 12.10.2022 № 904. URL: https://rada.info/upload/users_files/44950214/201728af13d92460d8ed85c99_c33c4c2.pdf (дата звернення: 03.01.2026).

Основна література

1. Бойчук Ю. Д., Коваленко В. Є., Сінопальнікова Н. М., Якуба Л. С. Аналітичний звіт за результатами дослідження стану та якості інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами в Харківській області, проведеного в межах імплементації проєкту Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) «Посилення інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з інвалідністю, в Харківській області» (UKR/PSA2024395/PD2024482). Інформаційне видання. Харків, 2025. 511 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 232 с.
3. Компанець Н. М. Навчальна поведінка дитини з ООП: рівні поведінкового втручання : наук.-метод. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 88 с.
4. Литовченко С. В., Литвинова В. В., Засенко В. В., Вовченко О. А. Сучасні технології реалізації змісту освіти дітей з порушеннями слуху в умовах кризових ситуацій: навчально-методичний посібник. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 380 с.
5. Прохоренко, Л.І., Бужинецька, К.Б., Бабяк, О.О., Баташева, Н.І. (2025) Інтеграція осіб з особливими потребами під час криз: психологічний та психотерапевтичний супровід. Монографія. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 210 с.

6. Синьова, Є. П., Коваленко, В. Є., Якуба, Л. С. Психолого-педагогічні основи розвитку та виховання дітей з комплексними сенсорними порушеннями: монографія / Є. П. Синьова, В. Є. Коваленко, Л. С. Якуба. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2025. 168 с.
7. Спеціальна педагогіка і психологія : сучас. термінол. словник / за ред. Л. І. Прохоренко, В.В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. 272 с.

Додаткова література

1. Жук В. В. Слухомовленнєвий розвиток дітей з кохлеарними імплантами: монографія. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 176 с.
2. Інклюзивне навчання/авт.: Н. Ярмола. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 125 с.
3. Квітка Н. О., Лапін А. В. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах війни та повоєнний час: навч.-метод. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 194 с.
4. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с.
5. Чеботарьова О. В. Теорія та практика трудового навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах Нової української школи: монографія. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 250 с.